

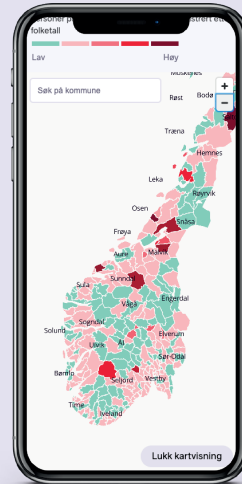
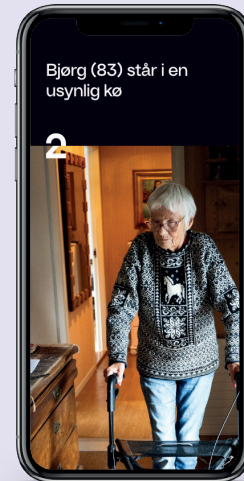
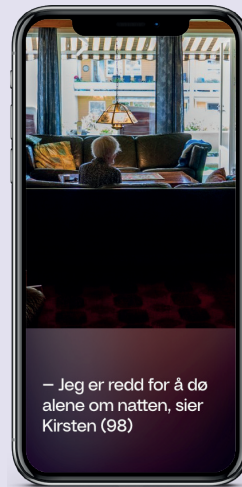
Den skjulte sykehjemskøen

Metoderapport Skup

Oslo, 15.01.2024

2

Innsendere

Mari Linge Five
mari.five@tv2.no
+47 992 67 817

Anna Myklebust Hodne
annamyklebust.hodne@tv2.no
+47 950 47 078

Mina Maria Rise
mina.rise@tv2.no
+47 902 95 684

Fanny Bu
fanny.bu@tv2.no
+47 922 44 285

Karen Setten
karen.setten@tv2.no
+47 454 52 304

Reportasjeledere

Jonas Falao Liahagen
Kaja Kirkerud

Kontaktperson

Anna Myklebust Hodne
annamyklebust.hodne@tv2.no
+47 950 47 078

En ekstra takk til:

Utvikler Øystein Hammersland, Kjetil H. Dale, Steinar Figved, fotografene Fride Sørensen, Ingvild Gjerdsjø, Erik Edland, Torstein Wold, Martin Leigland, Gorm Røseth, Tom Rune Orset, Erik Monrad-Hansen, Aage Aune og Olav Wold.

Publisert fra

August 2023 til desember 2023

Redaksjonen

TV 2 Nyheter
Dronning Eufemias gate 11
0191 Oslo

Innholdsfortegnelse

Innledning	1
Dette er nytt	1
Slik kom arbeidet i gang	2
Spørreundersøkelse til alle norske kommuner	3
Google Skjema for å gjennomføre spørringen	3
Omfattende purrerunde med offentlighetsloven i hånd	4
Fra tall til nyhetspoeng	5
Slik vasket vi dataene – en svakhet i Google Skjema	5
På sporet av den skjulte køen	6
Koble datasettet med innbyggertall og alderssammensetning	6
En tallnøtt og en kjempefeil	7
Presentasjon av datasett	7
Gjøre dataene tilgjengelig for folk flest	7
La folket faktasjekke selv	8
Ethiske vurderinger i dataene	8
Å finne menneskene bak dataene – jakten på case	9
Ildsjeler og innsyn	9
Oppheving av taushetsplikt for å dokumentere informasjon	10
Slik satte vi dagsorden med datasettet	10
Forsøk på finte fra statsråden?	10
Konsekvenser og etterspill	11
Avslutning	12
Full liste over publiseringer	13
Digitalt	13
TV	14

Innledning

Alle som trenger en sykehjemsplass, skal få det. Det har regjeringen slått fast. Men klarer egentlig Norge å innfri egne løfter? Vet vi egentlig hvor mange som står i kø for sykehjemsplass og hvor mange som får avslag? Svaret på det er nei.

TV 2 har skaffet oversikten myndighetene ikke har, og vi har tegnet et tydelig bilde av hvordan det egentlig står til med eldreomsorgen i landet vårt. I jakten på svar avdekket vi også en skjult kø, som aldri før har blitt kartlagt.

Samtidig som regjeringen vil at flest mulig eldre skal bo hjemme, har 98 år gamle Kirsten en stor frykt for å dø alene, uten at noen finner henne. Hole kommune mener de ikke har noen på venteliste. Men 83 år gamle Bjørg og sønnen Espen sier de har ventet i nesten ett år.

Så hvordan går man frem for å hente inn en oversikt selv myndighetene ga opp å føre? Hvordan får man svar fra så mange kommuner når realiteten er at mange har svarene vi trenger på post-it-lapper og i utdaterte datasystemer? Måneder med sjonglering av kontakt med 356 kommuner, renvasking av data, purring på svar og kilder som døde før de fikk ønsket sitt oppfylt, sto foran oss.

Vi hadde et tydelig mål. Vi skulle få svar fra alle. Og det fikk vi, men ikke uten kamp. Men et omfattende tallgrunnlag blir ikke automatisk god journalistikk, så det var nå jobben startet for alvor. Det som startet som et kaotisk regneark med over 7000 celler, skulle ende opp med å sette nasjonal dagsorden under valgkampen og få statsministeren til å beklage i beste sendetid.

Dette er nytt

- TV 2 har avslørt at 2998 personer stod på venteliste til sykehjemsplass eller døgnbemannet omsorgsbolig i Norge i 2023. Landets fremste eksperter på eldreomsorg kaller tallet bekymringsfullt høyt. Har man blitt vurdert til å trenge en sykehjemsplass, er det fordi man trenger det i dag.
- TV 2 har gitt et unikt situasjonsbilde av hvordan det står til med eldreomsorgen i Norge og ga oversikten myndighetene ikke hadde.
- TV 2 har gitt folk mulighet til å sjekke status i sin egen kommune eller nabokommunen gjennom et interaktivt kart. På den måten kan innbyggerne faktasjekke sin egen kommune.
- TV 2 har dokumentert at 60 prosent av landets kommuner har én eller flere personer på venteliste, selv om målet skal være null.

- TV 2 har dokumentert at noen har ventet i månedsvis på en ledig plass, mens andre har ventet i flere år.
- TV 2 har dokumentert hvordan politikerne sine gjentatte lovnader ikke er blitt fulgt opp. Sykehjemskøen er like lang i dag som da TV 2 kartla eldreomsorgen for 13 år siden.
- TV 2 har også dokumentert at det finnes en stor, skjult kø i Norge. Mange av menneskene som opplever at de trenger en sykehjemsplass, får avslag på sine søknader.
- De tre siste årene har det blitt gitt totalt 9237 avslag på søknader om sykehjemsplass og døgnbemannet omsorgsbolig i Norge.
- TV 2 har vist hvordan antall avslag på sykehjemsplass eller døgnbemannet omsorgsbolig øker. De tre siste årene har antall avslag som gis i Norge økt med 34 prosent.
- TV 2 har også dokumentert at over halvparten av norske kommuner ikke har noen konkrete planer om å bygge nye sykehjemsplasser. Funnet bekymrer ekspertene, som mener dette underbygger at vi ikke er forberedt på eldrebølgen.

Slik kom arbeidet i gang

TV 2 har kartlagt eldreomsorgen tidligere og vant i 2010 SKUP-prisen for «Eldrebløffen». Prosjektet var en kartlegging av hvordan situasjonen var for landets eldre som ikke hadde fått tilbud om sykehjemsplass. Arbeidet den gang ble sett på som nyskapende, med prosjektets omfattende bruk av spørreundersøkelse som metode. Politikerne lovet bedring da, men hva skjedde og hvor står vi nå?

For å få oversikt over eldreomsorgen i Norge opprettet Helsedirektoratet en oversikt over hvor mange som stod i kø for en sykehjemsplass. Arbeidet viste seg å være svært krevende, og myndighetene slet med å få svar fra alle landets kommuner. Sommeren 2022 la de ned oversikten, og siden da har ingen hatt oversikt over hvor mange som står på venteliste.

Behovet for sykehjemsplasser et helt sentralt tema i eldreomsorgen. I 2030 vil befolkningen for første gang bestå av flere eldre enn barn, ifølge Statistisk sentralbyrå (SSB). Andelen innbyggere over 67 år vil mer enn dobles frem mot 2060. Eldrebølgen vil bli en stor økonomisk og praktisk utfordring for Norge, som flere er svært bekymret for. Desto mer alvorlig er det at ingen har oversikt over hvordan situasjonen er i eldreomsorgen, mener en rekke eksperter vi har snakket med.

I tillegg til å kartlegge ventelister, ønsket vi å rette søkelyset mot andre deler av eldreomsorgen som er under press. Vi gjennomførte derfor en lang rekke kildesamtaler med mål om å finne ut hva som ville være viktig å belyse i årene som

kommer. Da ble det tydelig for oss at det var et behov for å kartlegge noe som aldri tidligere hadde blitt gjort. Dette satte oss på sporet av den skjulte køen.

Spørreundersøkelse til alle norske kommuner

Det finnes ingen offentlig liste eller system for å få oversikt over kapasiteten i eldreomsorgen, hverken nasjonalt eller kommunalt. Det finnes heller ingen gullstandard for hvordan dette føres i hver enkelt kommune. For å skaffe oversikten myndighetene ikke hadde, bestemte vi oss for å lage en spørreundersøkelse som skulle sendes til alle norske kommuner.

Vi ba om tall for de siste tre årene for å få et sammenligningsgrunnlag fra før og etter pandemien. På grunn av kommunesammenslåing, valgte vi å ikke be om tall flere år tilbake i tid.

Vi ønsket å kartlegge:

- Hvor mange som stod på venteliste per 1. mai 2023.
- Hvor lenge søkeren som hadde ventet lengst hadde stått på venteliste.
- Hvor mange som hadde fått avslag på sin søknad de siste tre årene.
- Hvor mange nye sykehjemsplasser kommunene hadde planer om å bygge innen 2030.

Når man sender ut en spørreundersøkelse til 356 kommuner, er det en stor risiko for feilmarginer og feiltolkninger. Vi var avhengig av å sende presise spørsmål, som ikke åpnet for feiltolkning. Vi måtte også begrense antall spørsmål til et minimum for å gjøre undersøkelsen overkommelig å svare ut for kommunene. For å kvalitetssikre spørreundersøkelsen før den ble sendt til alle, sendte vi en testrunde til ti kommuner. De ble ikke gjort kjent med at spørreundersøkelsen var en del av en testrunde. I svarene fra testen oppdaget vi at ett av spørsmålene måtte tydeliggjøres for å unngå misforståelser.

Da undersøkelsen ble sendt ut i sin helhet til alle kommunene, fikk de ti kommunene en forklaring på hvorfor vi var avhengig av nye svar. I undersøkelsen ba vi alle kommunene om å svare i tallform. Det skulle vise seg å være enklere sagt enn gjort.

Google Skjema for å gjennomføre spørringen

Før vi kunne sende ut spørreundersøkelsen til alle kommunene, måtte vi finne kontaktinformasjon til samtlige postmottak. Alle kommuner er pliktig til å ha en e-post for postmottak, men ikke alle er like enkle å finne. I noen tilfeller måtte vi ringe til kommunen for å få riktig e-postadresse. Etter to dager hadde vi en fullstendig liste. Listen viste seg å være gull verdt da vi sendte undersøkelsen ut på mail, og har blitt brukt til andre journalistiske prosjekter i ettertid.

Vi valgte å bruke Google Skjema for å gjennomføre undersøkelsen. Fordelen med Google Skjema er at det er intuitivt å bruke for mottaker, samtidig som vi får alle data samlet i ett regneark automatisk. Undersøkelsen ble sendt ut til kommunene 2. mai 2023. I en mail la vi ved lenken til spørreundersøkelsen, i tillegg til en kort tekst med svarfrist og litt informasjon om undersøkelsen. Vi kopierte samtlige e-poster fra listen vår og inn i blindkopi-feltet i mailen. På forhånd hadde vi opprettet en felles svarmail som alle involverte i prosjektet hadde tilgang til.

Vi forsto raskt at vi ville sitte igjen med et stort og omfattende tallgrunnlag. Det ble derfor viktig å lage gode systemer for systematisering av svarene for å holde oversikt. Da fristen gikk ut ti dager senere, hadde 159 kommuner svart. Dermed startet jobben med å purre på de 197 gjenværende kommunene. Lite visste vi da at det skulle ta ytterligere 41 dager med utrettelig jobbing for å få svar.

Omfattende purrerunde med offentlighetsloven i hånd

Vi startet purrejobben ved godt mot med en vennlig påminnelse på e-post. Ettersom dagene og ukene gikk, måtte vi bytte ut tastaturet med strengere telefonsamtaler. Likevel fortsatte flere kommuner å avvise forespørselen eller unnlot å svare. Da måtte vi ty til loven, og den vennlige oppfordringen ble erstattet av en innsynsforespørsel med paragrafer i ryggen. Vi viste til at «Hovedregelen i offentlighetsloven etter §3 er at saksdokument, journaler og lignende register er åpent for innsyn».

Vi argumenterte for at statistikk om eldreomsorgen er av stor offentlig interesse. I tillegg gjorde vi det klart at flere ukers saksbehandlingstid strider med kravet om at innsynskrav skal behandles «uten ugrunnet opphold», jf. offentlighetslovens § 29 første ledd.

Flere kommuner argumenterte med at de ikke hadde oversikt over tallene vi ba om. Da kontret vi med at kommunene har et rapporteringskrav på denne typen tjenester, ifølge norsk lov. I helse- og omsorgstjenesteloven §3-2 står det at kommunene er pliktig til å rapportere om, og føre ventelister over, pasienter og brukere som venter på sykehjemsplass.

Noen kommuner brukte lengre tid enn andre på å svare på undersøkelsen. Flere kommuner skyldte på analoge og kompliserte metoder å hente ut informasjonen på. I én kommune hadde den eneste ansatte med oversikt over tallene sluttet i jobben. I en annen trengte de litt ekstra tid for å finne frem post-it-lappen med riktig informasjon.

Som et siste verktøy i kassen, valgte vi å gå høyere opp i kommunesystemet. Etter å ha involvert politisk ledelse og ordførere i flere titalls kommuner, satt vi igjen med svar fra alle bortsett fra én. Vi manglet den største, nemlig Oslo. Først avslø de forespørselen. Deretter sendte de feil tall. Så ville de at vi skulle innhente alle tallene fra samtlige bydeler selv, men så snudde de plutselig igjen. Da de skulle gjøre jobben selv, fortsatte svarene å drøye.

22. juni, 51 dager etter at undersøkelsen ble sendt ut, hadde vi et komplett datasett med svar fra 356 norske kommuner. Men foreløpig var det vanskelig å tyde hvilke historier og skjebner som skjulte seg i tallene.

Fra tall til nyhetspoeng

Slik vasket vi dataene – en svakhet i Google Skjema

Etter å ha hentet inn data fra samtlige kommuner satt vi igjen med et enormt regneark med 7180 celler med data og tall. Den første utfordringen ble derfor å renvaske dataene slik at vi kunne gjøre utregninger og tolke tallene. En av svakhetene ved Google Skjema er at man ikke kan avgrense mottakeren til å kun svare med tall. Flere kommuner valgte derfor å skrive «ingen» istedenfor tallet 0 og la ved viktig tilleggsinformasjon i kolonner der de kun skulle svare med tall.

	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P
	Tidspunkt	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
1	02.06.2023 kl. 16:31:02	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
2	03.06.2023 kl. 07:54:38	0	0	0	0	80	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
3	03.06.2023 kl. 08:34:41	0	0	4	0	0	1	2	0	0	1	0	1	0	0	2
4	03.06.2023 kl. 08:39:57	0	1	0	20	1	0	2	4	1	2	1	1	0	0	3
5	03.06.2023 kl. 08:50:59	16	31	0	0	0	0	5	9	10	5	5	5	7	0	0
6	03.06.2023 kl. 09:09:18	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
7	03.06.2023 kl. 09:09:52	0	0	0	0	0	0	2	0	1	0	0	0	0	0	0
8	03.06.2023 kl. 09:22:34	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
9	03.06.2023 kl. 09:24:22	7	9	2	80	1	0	0	0	2	0	0	0	0	0	80
10	03.06.2023 kl. 09:37:35	2	3	0	0	0	0	1	0	0	0	0	3	1	0	0
11	03.06.2023 kl. 09:50:18	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0
12	03.06.2023 kl. 09:53:05	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3
13	03.06.2023 kl. 10:05:18	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
14	03.06.2023 kl. 10:35:11	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	10
15	03.06.2023 kl. 10:37:41	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
16	03.06.2023 kl. 11:08:44; 15. hovedsakelig samtidig; 16. hvor 5. sender hjemme	0	0	0	27	135	0	0	0	0	12	32	0	0	0	0
17	03.06.2023 kl. 11:10:17	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
18	03.06.2023 kl. 11:59:19	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
19	03.06.2023 kl. 11:59:22	0	0	0	0	0	0	1	3	0	0	0	0	0	0	0
20	03.06.2023 kl. 12:36:33	0	0	0	0	36	3	0	4	3	5	0	7	4	4	0
21	03.06.2023 kl. 12:45:50; 21. men legger har et tilbud i	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
22	03.06.2023 kl. 13:03:08	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
23	03.06.2023 kl. 13:13:23	0	0	0	1	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0
24	03.06.2023 kl. 13:23:02	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
25	03.06.2023 kl. 13:23:17	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	5	0	2	3	0
26	03.06.2023 kl. 13:28:50	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
27	03.06.2023 kl. 13:32:36	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
28	03.06.2023 kl. 14:19:54	0	0	0	0	210	0	0	0	1	2	0	3	2	5	0
29	03.06.2023 kl. 14:37:58	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
30	03.06.2023 kl. 14:45:48	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
31	03.06.2023 kl. 14:48:41	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
32	03.06.2023 kl. 14:48:41	0	0	0	0	20	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0
33	03.06.2023 kl. 14:44:08	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0
34	03.06.2023 kl. 14:45:53	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
35	03.06.2023 kl. 14:59:25	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
36	03.06.2023 kl. 14:59:57	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
37	03.06.2023 kl. 15:44:02	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
38	03.06.2023 kl. 17:28:50; Ingen; Har tidligere plasser på ingen	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
39	03.06.2023 kl. 18:31:25	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
40	04.06.2023 kl. 09:27:50	0	0	0	0	74	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
41	04.06.2023 kl. 09:59:30	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Det var store variasjoner i hvordan folk hadde valgt å svare i fritekstfeltene i spørreundersøkelsen. Vi ble derfor enige om at vi måtte gå gjennom alle cellene manuelt for å renvaske dataene. Vi lagde en kopi av datasettet med rådata og begynte arbeidet med å fjerne annen informasjon, slik at vi kun satt igjen med rene tall. Vi lagde en endringslogg helt til høyre i regnearket, der vi hadde oversikt over alle vurderinger og endringer som ble gjort fortløpende. Vi brukte rundt to

arbeidsdager på dette arbeidet. Vi valgte også å gjennomgå tallene på nytt da det nærmet seg publisering, slik at vi var helt sikre på at tallene stemte.

På sporet av den skjulte køen

Med rene tall og et omfattende datasett kunne vi omsider gjøre de første tellingene. Vår hypotese fra start var at sykehjemskøene ikke var blitt kortere, noe vi raskt fikk bekreftet. Vi regnet oss først frem til hvor mange som stod på venteliste til de ulike boformene (korttid, langtid og døgnbemannet omsorgsbolig), og summerte deretter dette sammen for å få vårt første totaltall. Vi brukte også COUNT-funksjonen i Google Sheets til å identifisere kommunene som ikke hadde noen på venteliste, og kunne deretter regne oss frem til at 60 prosent av landets kommuner hadde én eller flere på venteliste. Videre regnet vi ut hvor mange dager personene på venteliste i gjennomsnitt hadde ventet.

Vi var også svært spente da vi skulle se nærmere på tallene over hvor mange som fikk avslag på sine søknader. Først summerte vi antall avslag som ble gitt for hvert enkelt år, før vi så nærmere på hvordan tallene hadde utviklet seg gjennom de tre årene. Gjennom datasettet kunne vi også hente ut informasjon og en oppsummering av hvor mange kommuner som hadde planer om å bygge nye sykehjemsplasser innen 2030.

Koble datasettet med innbyggertall og alderssammensetning

Vi så at det, naturlig nok, var de største kommunene som pekte seg ut med de lengste ventelistene og flest avslag i antall. For å få et mer balansert bilde av situasjonen ønsket vi derfor å se tallene fra vår kartlegging i sammenheng med innbyggertall og antall eldre i hver kommune. Vi lærte oss derfor å bruke pivottabeller i Excel.

Vi hentet først inn oppdaterte innbyggertall for hver kommune fra SSB. Vi hentet også inn tall på antall innbyggere over 80 år i hver kommune. Det er store forskjeller på hvor mange eldre hver kommune har, og vi ønsket derfor å se om kommunene med en større andel eldre hadde flere eller færre på venteliste. Dette viste seg derimot å ikke ha noen tydelig sammenheng med våre ventelistetall.

Etter å ha lagd en egen tabell med kommunenavn, kommunenummer, innbyggertall og innbyggere over 80 år, koblet vi dette opp mot datasettet vårt. Da satt vi igjen med en oversikt over hvor mange som stod på venteliste per innbygger, og hvor mange avslag som ble gitt per innbygger i hver enkelt kommune. Da var det helt andre kommuner som pekte seg ut med lange ventelister og mange avslag. Felles for disse var at det ofte var små kommuner, hvorav flere lå i Nord-Norge. I tillegg innså vi at flere av kommunene vi innledningsvis trodde kom dårlig ut av

kartleggingen, ikke var blant de verste. Dette ga oss en viktig pekepinn i det videre arbeidet med å jakte historier, skjebner og svar.

En tallnøtt og en kjempfeil

Tallene vi hentet inn er selvrapportert fra kommunene. Vi har derfor ikke hatt noen mulighet til å kontrollsjekke at tallene vi har fått, faktisk stemmer. En bekymring vi hadde var at kommunene kunne underrapportere tallene for å skjønne situasjonen før kommunevalget. Vi har samtidig ingen bevis på at dette har skjedd, og opplevde i hovedsak at kommunikasjonen med kommunene var konstruktiv og ærlig. I etterkant av publisering er det heller ingen kommuner som har rapportert om tallfeil.

Det som derimot viste seg å være et problem var skrivefeil fra kommunene. Den lille Nordlandskommunen Hemnes rapporterte først at de hadde 115 personer på venteliste til døgnbemannet omsorgsbolig, og var med det kommunen som hadde desidert flest personer på venteliste per innbygger. Da vi tok kontakt med kommunen, viste det seg at tallet var skrevet i feil kolonne. Det skulle være svaret på hvor mange dager en innbygger hadde stått på venteliste. For å luke ut lignende feil tok vi kontakt med kommunene som pekte seg ut. På den måten klarte vi å eliminere flere feil.

En annen utfordring med tallene var at flere kommuner hadde egne måter å rapportere sine tall på. Noen kommuner hadde ikke lagt ved informasjon om alle de tre boformene vi ba om, og spesielt mindre kommuner slo ofte sammen antall personer som ventet på korttidsopphold og langtidsopphold. Vi brukte derfor en del tid på å be flere titalls kommuner om å hente ut nye tall, slik at tallgrunlaget ble sammenlignbart.

TV 2 satt nå på et unikt datasett, som selv myndighetene hadde gitt opp å skaffe seg. Vi kunne dermed gå videre i arbeidet med en nasjonal oversikt over hvor mange som får avslag på søknad om sykehjemsplass. Her fantes det ikke noe sammenligningsgrunnlag som kunne sette våre tall i et større perspektiv. Vi hadde derimot samlet inn tall fra tre ulike år, og kunne derfor vise en økning.

Presentasjon av datasett

Gjøre dataene tilgjengelig for folk flest

Et av prosjektets mål var å gjøre informasjon om ventelister og sykehjemskø tilgjengelig for folk flest.

Neste steg i prosjektet ble derfor å transformere et regneark med tusenvis av tall til et interaktivt og forståelig kart. Vi startet tidlig et samarbeid med utvikler Øystein Hammersland i TV 2. Resultatet ble et kart der alle nordmenn enkelt kan søke seg frem til sin kommune og sammenligne tallene med resten av Norge.

La folket faktasjekke selv

Målet med det interaktive kartet var å gi leserne mulighet til å faktasjekke sin egen kommune, og sammenligne med sine nabokommuner. Dette var særlig viktig da vi stod overfor et lokalvalg. Målet var å gjøre kartet visuelt og enkelt å forstå, og vi ble derfor enige om å gradere kommunene fra grønn til rød. Det var et mål å fremheve alvorret som ligger i det å ha eldre i kø for sykehjemsplass. Derfor besluttet vi å fargelegge alle kommuner med venteliste i rødt, med en glidende fargeskala til mørk rød for kommunene med flest på venteliste målt per innbygger.

Utviklingen av kartet tok flere uker. Ønsket var å lage et kart som også kan gjenbrukes av andre journalister i TV 2 til fremstilling av andre saker.

Etiske vurderinger i dataene

En av de etiske problemstillingene vi stod overfor med dette prosjektet, var hvorvidt vi kunne publisere nøyaktige tall for alle kommunene. I flere kommuner er det små forhold, og vi risikerte derfor å publisere helseopplysninger som kunne være

identifiserende. I Helsedirektoratets ventelistestatistikk har de valgt å ikke oppgi tall under fem av hensyn til personvern. Vi diskuterte lenge om vi skulle legge oss på samme linje, og var blant annet i kontakt med Helsedirektoratet og TV 2s jurist. Hensynet til personvern ble diskutert opp mot befolkningens behov for nøyaktig informasjon.

I små kommuner kan forskjellen mellom en og fire på venteliste være dramatisk for dem det gjelder. Etter en samlet vurdering landet vi på at det var både viktig og riktig å publisere nøyaktige tall. Et viktig argument var allmennhetens mulighet til å kontrollere opplysningene fra kommunen. Et enkelt tall uten noe ytterligere informasjon, vil heller ikke være særlig sensitivt, og det er vanskelig å identifisere hvem dette gjelder.

På dette tidspunktet hadde vi skaffet en unik oversikt over hvordan det stod til med eldreomsorgen i landet, vi hadde sammenstilt tallene og skapt et interaktivt kart som ga folk mulighet til å gå sin egen kommune i sømmene. Men vi manglet det aller viktigste; menneskene bak tallene. Å finne disse skulle vise seg å være langt mer utfordrende enn vi var forberedt på.

Å finne menneskene bak dataene – jakten på case

Eldre mennesker befinner seg ofte i svært sårbare situasjoner. Mange er så syke at de ikke har mulighet til å si ifra om at de ikke får hjelpen de trenger. Noen er helt enslige uten ressurssterke pårørende som kan føre deres sak. De færreste er på nett og bruker sosiale medier. Vi startet derfor case-jakten ved å gå bredt ut. Vi la ut utlysninger i sosiale medier, kontaktet nasjonale bruker- og pårørendeorganisasjoner og saumfarte lokalaviser. Men ukene gikk uten at vi fikk napp. Vi skjønnte at vi måtte gå mer kreativt til verks.

Ildsjeler og innsyn

Først tok vi utgangspunkt i tallmaterialet vårt og identifiserte kommunene som hadde lengst køer og som ga flest avslag. På den måten kunne vi spisse søket vårt. Vi søkte opp ildsjeler i små kommuner, som brukte nettverket sitt på vegne av TV 2. I e-Innsyn fant vi klagesaker fra eldre og pårørende som mente de ikke hadde fått hjelpen de hadde krav på. Vi brukte Offentlighetsloven §13(3) og ba kommunene om å viderefremme en forespørsel om opphevelse av taushetsplikt til familiene og sendte også med et følgebrev. Etter hvert kom vi i kontakt med pårørende som var fortvilet på vegne av sine eldre. Flere var imidlertid for redde til å stille opp i mediene

ettersom de fryktet at en klage skulle gå utover fremtidig helsetilbud og omsorg. Dette var også en problemstilling pasient- og brukerombudet kunne bekrefte var tilfellet for svært mange eldre.

Oppheving av taushetsplikt for å dokumentere informasjon

Noen hadde sterke historier, men de manglet nødvendig dokumentasjon som kunne støtte dem opp. I flere av sakene satt vi med et lappeteppe av informasjon hvor vi kun kunne dokumentere bruddstykker av de eldre og de pårørendes opplevelser. En vei til informasjon var å oppheve taushetsplikten til kommunene i alle saker, slik at de kunne forklare hvilke vurderinger som var blitt gjort. Likevel gjemte de seg ofte bak prinsippet om at «de ikke kan kommentere enkeltsaker». Da valgte vi å få de eldre til å oppheve taushetsplikten til fastlegene deres, som ofte sitter med et unikt innblikk i Eldres saker. Det resulterte i at vi kunne tilegne oss mer informasjon og underbygge de Eldres historier i saker der kommunen var uenig. Dette kunne for eksempel være så enkelt som å bekrefte eller avkrefte om pasienten hadde søkt om sykehjemsplass. Fastlegene kunne også fortelle oss om de mente at sykehjemsplass hadde vært det beste for deres pasient.

De pårørende ble også viktige støttespillere ettersom de eldre ofte var for syke til å snakke sin egen sak. Men selv for de mest ressurssterke, kunne møtet med byråkratiet bli så overveldende at det var vanskelig å holde oversikt. Til tross for at alle vedtak skal gis skriftlig, oppdaget vi at dette ikke alltid var praksis. Flere pårørende fortalte om at de kun hadde fått muntlige vedtak fra helseinstitusjonene. Dette setter de eldre i en sårbar posisjon, ettersom de ikke kan dokumentere vedtak. Det utgjør også en utfordring for oss, som må gjøre viktige avveininger når det kommer til hvilke deler av historiene vi kan fortelle.

Slik satte vi dagsorden med datasettet

Forsøk på finte fra statsråden?

Det vårt datasett og journalistiske arbeid avdekket i eldreomsorgen, var ifølge en rekke eksperter oppsiktsvekkende og alarmerende. Tiden var inne for å kontakte de ansvarlige og konfrontere dem med funnene våre.

10. august 2023 ba vi om et lengre intervju med helseminister Ingvild Kjerkol, og departementet fikk tilsendt hovedfunnene i undersøkelsen. Seks dager senere møtte vi statsråden. Hun satte av knappe ti minutter og kom i følge med kommunikasjonssjef, kommunikasjonsrådgiver og en politisk rådgiver. Selv om TV 2s funn ga en unik oversikt over ventelister og avslag i alle norske kommuner, nektet

helseministeren å kommentere tallene konkret. Hun ville ikke svare på om tallene var for høye, eller om alle eldre får den hjelpen de trenger.

26. august, dagen før planlagt publisering av TV 2s prosjekt, kunne imidlertid regjeringen fortelle til NRK at de bevilger penger til 1500 nye sykehjemsplasser i statsbudsjettet for 2024. Det utgjorde halvparten av alle som stod på venteliste, ifølge TV 2s tall. På dette tidspunktet fantes det ingen annen oppdatert nasjonal oversikt over ventelister ved norske sykehjem, foruten de upubliserte tallene regjeringen hadde fått tilsendt av TV 2.

27. august publiserte vi prosjektet. Da ble det raskt klart at funnene var sprengstoff inn i valgkampen.

Konsekvenser og etterspill

TV 2s saker om eldreomsorg satte nasjonal dagsorden før og etter kommunevalget i 2023.

Det ble hovedtema i TV 2s partilederdebatt, og det førte til en rekke siteringer og meningsartikler i andre medier, blant annet i Aftenposten og VG. Vi løftet sårbare stemmer uten sterke interesseorganisasjoner i ryggen frem i offentligheten og ga dem en stemme på den største scenen.

Partiledere fra høyre- og venstresiden brukte TV 2s funn som grunnlag til å kreve tiltak i eldreomsorgen. Da FrP-leder Sylvi Listhaug tok til orde for et eldreforlik, fikk hun gehør fra både MDG, Venstre og Høyre. Senere sendte Fremskrittspartiet ut en formell invitasjon til partilederne og de parlamentariske lederne for å starte forhandlinger om et eldreforlik. Også KrF fremmet en sak under trontaledebatten i Stortinget en knapp måned etter valget hvor de foreslo et bredt eldreforlik. Per januar 2024 er spørsmålet om partiene kommer til enighet fortsatt uavklart.

Våre funn førte til at statsminister Jonas Gahr Støre på direkten roste TV 2s journalistikk. 98 år gamle Kirstens utspill om at hun var redd for å dø alene, uten at noen skulle finne henne, gjorde sterkt inntrykk på statsministeren:

– Sånn kan vi ikke ha det. Jeg tror vi bare må innrømme at det her ikke er godt nok, svarte Støre.

Kirsten Bech rakk aldri å få sykehjemsplass. I november døde hun på Bærum sykehus, men heldigvis var hun ikke alene.

11. oktober var TV 2s avsløringer om eldreomsorgen tema under spørretimen i Stortinget. Basert på funnene om avslag og ventelister konfronterte Frp-leder Sylvi Listhaug helseministeren på om hun tok krisen i eldreomsorgen på alvor.

– Det opprører oss alle sammen å se eldre som ikke har det godt, som ikke får den helsehjelpen de trenger eller den omsorgen som gjør at de kjenner på trygghet, svarte Kjerkol.

TV 2 skrev også om 86 år gamle Else Marie, som var blant de som fikk avslag på sin søknad om sykehjemsplass. Saken hennes ble tatt opp i Oslo bystyre, der Oslo Høyre mente «det er åpenbart at hun trenger en sykehjemsplass».

I tiden som fulgte etter publisering dannet TV 2s journalistikk ved flere anledninger grunnlaget for en debatt om eldreomsorgen. At flere tusen stod på venteliste og fikk avslag på sine søknader om sykehjemsplass, fikk flere stortingspartier til å rette tydelig kritikk mot regjeringen. Samtlige krevde handling.

Ved fremleggelsen av sitt budsjett brukte blant annet Frp vår oversikt over ventelistetall som et argument for å peke på regjeringens manglende satsing på eldreomsorg.

Avslutning

Eldrebølgen kommer til å prege samfunnet i stadig større grad i årene fremover. Mange har advart mot denne utviklingen i flere år. De som vil merke konsekvensene, er først og fremst de eldre selv og deres pårørende.

Gjennom dette prosjektet har vi dokumentert hvordan kapasiteten i eldreomsorgen allerede er sprengt. Flere tusen eldre og syke mennesker står i kø for å få den hjelpen de trenger og har krav på. Flere dør mens de venter.

Vår viktigste jobb som journalister er å fremheve de stemmene som ikke blir hørt. Det er en jobb som ikke kan avsluttes med dette prosjektet. Hvorvidt politikernes løfter fører til handling denne gangen, må møtes med mer journalistikk – ikke mindre.

Full liste over publiseringer

Digitalt

27. august 2023

Bjørg står i en usynlig kø

<https://www.tv2.no/spesialer/nyheter/eldreomsorg>

27. august 2023

Nesten 3000 pasienter i kø - sjekk din kommune

<https://www.tv2.no/nyheter/innenriks/nesten-3000-pasienter-i-ko-sjekk-din-kommune/15982551/>

27. august 2023

Tok uvanlig grep - Karl (77) stortrives

<https://www.tv2.no/nyheter/innenriks/tok-uvanlig-grep-karl-77-stortrives/15993311/>

28. august 2023

Else Marie (86) får ikke sykehjemsplass - familien frykter for livet hennes

<https://www.tv2.no/nyheter/else-marie-86-far-ikke-sykehjemsplass-familien-frykter-for-livet-hennes-1/15985014/>

28. august 2023

Frykter hevnaksjoner: - Vi vet at mange er redde

<https://www.tv2.no/nyheter/innenriks/vi-vet-at-mange-er-redde/15976308/>

29. august 2023

Kirsten (98) bor alene: - Jeg er redd for å dø om natten

<https://www.tv2.no/spesialer/nyheter/kirsten-98-bor-alene-jeg-er-redd-for-a-do-om-natten>

29. august 2023

Raser mot Kjerkol: - Sjokkerende

<https://www.tv2.no/nyheter/innenriks/raser-mot-kjerkol-sjokkerende/15993234/>

29. august 2023

Støre om historien til Kirsten (98): - Sånn skal vi ikke ha det

<https://www.tv2.no/nyheter/innenriks/store-om-historien-til-kirsten-98-sann-skal-vi-ikke-ha-det/16000577/>

29. august 2023

Partilederdebatten: - Ikke en tsunami

<https://www.tv2.no/nyheter/innenriks/ikke-en-tsunami/16000288/>

30. august 2023

Krever handling etter TV 2-sak: - Det er krise

<https://www.tv2.no/nyheter/innenriks/krever-handling-etter-tv-2-sak-det-er-krise/16001435/>

31. august 2023

Har invitert til forhandlinger om eldreforlik: - Nå må vi være voksne

<https://www.tv2.no/nyheter/innenriks/har-inviteret-til-forhandlinger-om-eldreforlik-na-ma-vi-vaere-voksne/16002760/>

31. august 2023

Ut mot Frp: - Rimelig spesielt

<https://www.tv2.no/nyheter/innenriks/ut-mot-frp-rimelig-spesielt/16007373/>

1. september 2023

Advarer Norge: - Kommer til å bli en stor smell

<https://www.tv2.no/nyheter/innenriks/advarer-norge-kommer-til-a-bli-en-stor-smell/15995892/>

2. september 2023

Slik bodde Annbjørg (81): – Ingen grep inn

<https://www.tv2.no/nyheter/innenriks/slik-bodde-annbjorg-81-ingen-grep-inn/15999663/>

8. september 2023

Ester (92) mener hun har løsningen

<https://www.tv2.no/nyheter/innenriks/ester-92-mener-hun-har-losningen-pa-eldrekrisen/16010000/>

10. september 2023

Brukte 70.000 for å hjelpe moren: - Visste aldri hva som møtte oss

<https://www.tv2.no/nyheter/innenriks/brukte-70000-for-a-hjelpe-moren-visste-aldri-hva-som-motte-oss/16029090/>

6. oktober 2023

Lovet 1500 nye sykehjems plasser: - En gedigen bløff

<https://www.tv2.no/nyheter/innenriks/lovet-1500-nye-sykehjems-plasser-en-gedigen-bloff/16107812/>

12. oktober 2023

Stilte Kjerkol til veggs etter TV 2-avsløringer

<https://www.tv2.no/nyheter/innenriks/stilte-kjerkol-til-veggs-etter-tv-2-avsloringer/16121007/>

27. desember 2023

Kirsten (98) hadde et ønske – døde før det gikk i oppfyllelse

<https://www.tv2.no/nyheter/kirsten-98-hadde-ett-onske-dode-for-det-gikk-i-oppyllelse/16324533/>

TV

Alle tv-reportasjene kan sees i sin helhet her:

<https://vimeo.com/902189297/91ca981169>

27. august 2023

21-nyhetene: Avslag på søknader om sykehjemsplass har økt med 34% de siste tre årene

Intro: På bare tre år har tallet på avslag på søknader om sykeheimsplass eller døgnbemannet omsorgsbustad økt med 34 prosent. Det viser en omfattende kartlegging TV 2 har gjort i alle landets kommuner. Familien til 86 år gamle Else Marie Marthinsen frykter for livet hennes, dersom kommunen ikke godkjenner den andre søknaden deres om plass.

28. august 2023

21-nyhetene: 3000 eldre venter på sykehjemsplass, Bjørg (83) har ventet i 200 dager

Intro: Alle som trenger en sykehjemsplass i Norge har faktisk rett til å få det. Men sånn fungerer det ikke. TV 2 har kartlagt alle landets kommuner og det viser seg at nesten 3000 eldre venter på sykehjemsplass eller døgnbemannet omsorgsbolig. 83 år gamle Bjørg Aaserud Karlsen har ventet over 200 lange dager for å få plass. Men Hole kommune sier til oss at de ikke har noen på venteliste.

29. august 2023

21-nyhetene: Regjeringen vil at flere eldre skal bo hjemme, men Kirsten Bech (98) føler seg utrygg

Intro: TV 2 har gjennom en rekke saker satt lys på hvordan det står til med eldreomsorgen i Norge. TV 2s kartlegging har avslørt at nesten 3000 pasienter står i kø til sykehjemsplass. I tillegg har tallet på avslag økt kraftig de siste årene. Regjeringa ønsker at flere eldre skal bo hjemme lenger. Men det vil ikke 98 år gamle Kirsten Bech. Hun føler seg utrygg og er redd for å dø alene om natten.

31. august 2023

18:30-nyhetene: Sylvi Listhaug ønsker eldreforlik

Intro: TV 2s avsløring om at nesten 3000 personer står på venteliste til sykehjem eller døgnbemannet omsorgsbolig har fått flere politikere til å reagere. I dag har Frp-leder Sylvi Listhaug tatt første steg mot å samle partiene om et eldreforlik

27. desember 2023

21-nyhetene: Løftene fra valgkampen om bedring i eldreomsorgen har ikke blitt innfridd

Intro: I august fortalte TV 2 om Bjørg, Else Marie og Kirsten som alle ønsket seg en sykehjemsplass. De satte eldreomsorg på dagsordenen, men så ble det stille. Pasient- og brukerombudet mener ingenting har endret seg siden valgkampen. Nå er de urolige for at situasjonen til de eldre kan bli enda verre.